

Árva

A történeti Magyarország legészakibb, messze a Kárpátok hegyláncai közé benyúló megyéje, melyet Trencsén, Túróc és Liptó vármegyék, valamint Galícia határolnak. Területe 2077,42 km². Az ország leghegyesebb, legzordabb és egyben az egyik legszegényebb területe. Az Árva folyó északkelet-délnyugat irányú völgye osztja kétfelé. Legmagasabb csúcsa a *Banikov*, magassága 2178 m. A hegységek magasságuktól fogva az év nagy részében hóval fedettek. Az éves középhőmérséklet +5,4 C°, szélsőséges értékek +44,4 és -34,2 C°. Az évi csapadék-mennyiség 874 mm.

Árva megye erdőstültsége magas. Az erdőket főleg jegenye-, luc- és vörösfenyők alkotják, a zord részeken csak a gyalogfenyő (törpefenyő) él meg, ebből készítik az ott lakók a híres „borovicskát”. A mezőgazdaságban a búza és rozs termesztés emelhető ki, amely növények megélnék a köves talajon. Ásványokban roppant szegény, silány vasérc mellett a Szlavica, Usztya, Jablonka közelében bányászott tőzeg érdemel említést. Lakosságát tekintve 1891-ben 84 820 fő lakott a megyében. Ezek közül magyar volt 773 fő (!!!), német 1918 fő, tót a többi: 81 600 fő.

A népesség a Tisza és Duna környékére járt dolgozni, aratáskor. Sokan tutajokat alakítva szálfákat úsztattak Komáromig, Budapestig. A közlekedés egyetlen számbavehető eszköze a vasút, a kassa-oderbergi vonal Kralovánnál szeli át a megyét. Innen

indult észak felé az árvai helyi érdekű vasút, amely az Árva és az Oravica folyók völgyében haladt a gácsországi határ felé, Szuchahoráig. Közigazgatásilag négy járásra tagolódik: alsókubini, námesztói, trsztenai, vári. Egyházigazgatási szempontból a szepesi püspöki egyházmegye és az egri egy-

háztartomány alá tartozik.

A vármegye története

Magyarország alapítása előtt a Fátra és a Beszkidek közti föld neve „Orava” (*horava* ~ hegyes), ebből eredhet az Árva név. Első királyaink idején királyi erdőség, a X-XII. században jórészt lakatlan, kevés szláv ajkú népességgel. Ekkor Liptó, Túróc, Zólyomvármegyékhez tartozik. Az árvai völgy jelentősége abban gyökerezik, hogy itt halad át a Lengyelország felé vivő út. Benépesedését is ennek köszönheti, II. András és IV. Béla uralkodása alatt lengyel területekről és Liptóból szlávok érkeztek a megyébe. A XIII. század derekán 5 lakott településről tudunk, ezek közül az egyik az 1265-ben említett Turdossin helység, mely a teljes posztó-, ólom-, sóforgalom után vámot szedhetett. IV. Béla 1267 előtt Mikó és Detrik fiaiól, a Balassák őszeitől más birtokokért cserébe kapja meg az árvai uradalmat. 1310 körül Csák Máté kaparintja meg, ellene és hívei ellen Károly Róbert két csatát vív 1313-ban. 1314-ben már a Detrik és Mikó rokonságához tartozó Dancs mester birtokát képezi a terület. Közben a vármegye fejlődik,

és 1332-re már 9 lakott helységről szerzünk tudomást.

Mint önálló megyét a XIV. századtól ismerjük, a megye alispánjainak sora 1375-ben kezdődik. A XV. században a cseh Giskrával szövetséges lengyel Komorovszky Péter birtokolja Árva várát, tőle Mátyás király 1474-ben 800 Ft-ért vásárolja meg. A harc-edzett várörseget átveszi a saját seregébe. Mátyás törvénytelen fiának, Corvin Jánosnak adja Árva várát. Viharos idők járnak a kicsiny megyére, 1495-ben Szapolyai István, 1534-ben I. Ferdinánd foglalja el.

Új korszak kezdődött 1556-ban, amikor a Thurzó család (Ferenc) megkapja adományként. 1606-ban Thurzó György Árva megye örökös főispánja lett, halála után a lányai viselik a címet, egészen 1648-ig, amikor Thököly Istvánra ruháztatott. Ő volt az utolsó örökös főispán...

1848-49 után Árvát egyesítik Liptóval, de 1861-től újra önálló. A trianoni határrendezés következtében Csehszlovákiához tartozott, egy kis része pedig Lengyelországhoz került. Az 1991-es év vége óta a független Szlovákia része...

Ejtsünk még néhány szót Árva váráról! Eredetileg királyi vár, 1307-ben András mester „comes et castellanus de Arva” címet visel. Az Anjou-házi királyok megerősítik. 1484-ben Mátyás király Várday Péter kalocsai érseket ide záratja: „Árva voltál Péter, árva leszel, és Árvában fogsz meghalni!” 1800. április 18-án a vár teljesen leég, Zichy Ferenc állíttatja helyre. Három részből áll az épület, az alsó vár kápolnájában található a Thurzó-család sírboltja.

A vár az Árva folyó völgye fölé hirtelen emelkedő dombon épült. Lenyűgöző épületegyüttese, amelyet – képünk tanúsága szerint – az utóbbi években tiszteletreméltóan rekonstruáltak, az erre vetődő kevés turista első számú célpontja.

Ajánlott Irodalom

- ☐ Csáka K.: Árva megye gazdasági és köz-művelődési viszonyai. 1887. (A Trsztenai gimnázium értesítője)
- ☐ Györffy György: Az Árpádkori Magyarország történeti földrajza. Bp., 1963. I. kötet 191-198.
- ☐ Kristó Gyula: A vármegyék kialakulása Magyarországon. Bp., 1988. 380-381.
- ☐ Kubinyi Miklós: Árva megye (megyei monográfiák). Bp., 1891. I. kötet 185-252.
- ☐ Kubinyi Miklós: Árva vára. Bp., 1872.
- ☐ Nagy József: A tótok otthonáról Árva megyében. Turdossin, 1891.
- ☐ Pallas Nagylexikon. Bp., 1893. II. kötet 190-192.p., 194.p.
- ☐ Pesty Ferenc: Magyarország helynevei. Bp., 1888.
- ☐ Révai Nagylexikon. Bp., 1911. II. kötet 138-140.
- ☐ Thirring Géza: Utirajzok Árva megye déli részéből. 1887. h. n.

Kákonyi Gellért

